

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'. (Εξάμηνο Β')

ΑΘΗΝΑ, 12 ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1910

ΑΡΙΘΜΟΣ 415

Ένας λαός υψώνεται άμα δείξη πώς δέ φοβάται την αλήθεια.—ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΓΝΩΣΤΗ. Εικονούλα μαθητικής ζωής.
ΑΘΗΝΙΩΤΗΣ. Αθηνιώτικα γράμματα
Ζ. ΛΕΦΑΚΗΣ. Η ιστορία της Κοκκινότριχας που δεν είχε αγαπητικό κ' έπεσε στην πρώτινη λίμνη.
Γ. ΦΤΕΡΗΣ. Τέ τραγούδι της τυλιγής.
ΨΥΧΑΡΗΣ. Πάμε σχολείο.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ —ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ—ΒΑΡΒΑΡΟΠΑΖΑΡΟ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—Ο.ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΠΑΜΕ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

Σεβαστοί μου Κύριοι του Έκπαιδευτικού
"Ομίλου,

Έρχατε την καλοσύνη και μου κάματε την τιμή, να μου στείλετε το **Καταστατικό** της Έταιρίας σας, με την έθγενική την πρόσκληση να γραφώ και γώ μέλος. Βλέπω στον κατάλόγό σας ένόματα γνωστά, ένόματα που μου είναι και αγαπημένα. Έπειτα, κυνηγάτε ώραίο, τίμιο σκοπό, άφου όπως κι αν είναι, για την έθνική τη γλώσσα πολεμάτε. Πως να μη γραφώ μέλος; Πρόθυμα και παραπρόθυμα γράφουμαι. Και μη θαρρήτε από εγωισμό κιόλας ή τόση μου προθυμία. Έγώ, θα το ξέρετε— δίχως έννοσείται να το πιστέετε—περνά για υπερβολικός, για είδος μπαζιμπουζούνης, για τρελός. Από τους πέντε που με διαβάσανε στην Ελλάδα, βέβαια πως ό ένας τουλάχιστο θα με κρίνη κάπως άλλιως. Τώρα όμως κι αδιάσπαστος θα βρω τη σωτηρία μου. Έσείς όλοι σας είστε φρόνιμοι, συσταζόμενοι, σοφοί άνθρωποι. Πολύ θα με ώφελήση στην κοινή γνώμη να με διοüne μαζί σας. Αν κανείς άξαφνα ξαναμιλήση για τις υπερβολές μου, αν πη, τίποτις για μένα, δε θα τον άφήσουνε.

— Σώπα, καλέ, κ' είναι μέλος του Έκπαιδευτικού "Ομίλου! »

Άφου λοιπόν έγινε μέλος, άφου γενήκαμε συναδέσφοι, έλάτε να συζητήσουμε λιγάκι για κάτι εκπαιδευτικά ζητηματάκια, ή πιό σωστά, έλάτε να σας παρακαλέσω, έσείς να με φωτίσετε. Είδα και θέλετε να ιδρύσετε «Πρότυπο σχολείο». Έχετε μεγάλο δίκιο. Δέν κατάλαβα όμως καλά καλά γιατί το **σχολείο**, δέν το λέτε **σχολείο**, παρά **σχολείο**. Έ-

σεις, υποθέτω, με και μας άνοίγετε σχολεία για τα παιδιά, θα χαίρεστε να πηγαίνουνε σχολεία τα παιδιά, να πηγαίνουνε όσο παίρνει περισσότερο. Κοιτάξετε όμως που το παιδί δέν **πάει σχολείο**, το παιδί **πάει** μόνο **σχολείο**, κι άπορήστε με το φίνο γλωσσικό συναίσθημα της δημοτικής μας. ή αν προτιμάτε, της γλώσσας της ζωντανής. **Πάει σχολείο** το παιδί, έπως **πάει σπίτι**, έπως **κανέναν πάει καλιά του**. Βλέπετε άμέσως πως διασκεδαστικά πράγματα μπορεί ό δάσκαλος να μάθη το παιδιό, **σκολιάζοντάς του την άπλή φρασούλα πάω σχολείο**. Δηλαδή, έδώ έχουμε τη λέξη **σχολείο** χωρίς άρθρο και χωρίς πρόθεση, ένω με το **σχολείο** θάπρεπε το παιδί να βάλη και τα δύο, πρόθεση με άρθρο, **πάω στο σχολείο**. Η διαφορά θα σας φανή πολύ μεγάλη, άμα συλλογιστήτε πως έδώ έχουμε **κίνηση**. Και ίσια ίσια, αιτιατική τουσιαστικού, χωρίς άρθρο και χωρίς πρόθεση, περνά για φαινόμενο πολύ περίεργο. Έχουνε κάμποσες γλώσσες, ή λατινική, λόγου χάρη, ως και στην κλασσική της εποχή, όπου λένε πάντα *eo domum, eo Romam*. **Άκόμη καλύτερα** μπορούμε να αναφέρουμε την **άρχαία ελληνική**, όχι όμως στα χουσα χρόνια της Άττικής, παρά στα **δημοικά** και στους τραγικούς του πέμπτου αιώνα, είπαμε στους τραγικούς, έπειδή στην πεζογραφία δέν παραδεχόντανε την αιτιατική δίχως πρόθεση! βρισκανε ξεναντίας πως ή πρόθεση χρωματίζει πιό ψιλά το **κίνημα** και δείχνει άμέσως αν το κίνημα γίνεται προς τα μέσα, προς τα κάτω, προς τάπάνω κ.τ.λ. Έτσι βλέπουμε και πάλε πως ή πεζογραφία θέλει συνάμα περισσότερη λογική και περισσότερες χρωματίες του λογισμού από την ποίηση, που σου λέει **άξαφνα ούρανόν ένε** (Α, 312), **έφτασε στον ούρανό, μνηστήρες άφίκετο**, (α, 332) κτλ. Έτσι κι ό Σοφοκλής **δανυ Καδμείον μολείν** (Οιδ. Τ. 35), κι άλλα χίλια που σε σας περιττό να τα θυμίσω. Το κάτω κάτω, και ή αιτιατική **πόδας** στο περιφρμιο έναινο **πόδας ώκως Άχιλλεύς**, είναι μια αιτιατική που σημαίνει την **κίνηση**, μάλιστα! ή αιτιατική **πόδας** μας φανερώνει: τί **δρόμο** παίρνει, να πη τινάς, ή ένέργεια που έχει μέσα του το έπίθετο ή το ρήμα, δηλαδή, **ώκως, αν πιάς ή αν κατεβής στα πόδια**, ή, αν είναι δυνατό, **ποδομεριάς**, όπως δά και ή μερική αιτιατική, έναινη που δείχνει το μέρος, λ. χ. **κάμνει χείρα, είναι κουρασμένος το χέρι**, μ' άλλα λόγια, **πήγαινε στο χέρι κα θα διής πως ένει μεριά είναι κουρασμένος**.

Άκόμη περισσότερο θάνοίξη όμως τάφτάκια του το παιδί, άφου του ξηγήσετε πως άφτά που είπαμε ως τώρα είναι νόστιμα, είναι διασκεδαστικά, μά...σωστά δέν είναι! Άχαμνδ δέ μου φαίνεται τόντις, να μάθη κανείς του παιδιό να κρίνη λιγάκι όταν το ζήτημα για τη γλώσσα μας, για τη δημο-

τική, για τή γλώσσα τοῦ λαοῦ, ἄριστο κιάλας νά καταλάβῃ πῶς ἀφτῆ θέλει πολλή μελέτη, ἐπειδὴ κ' εἶναι φίνα φίνα, ἔσο παίρνει. Ἄγκαλά, μεγάλη μελέτη δὲ χρειάζεται για νά διῆ κανεῖς πῶς τὸ *σπίτι*, πῶς τὸ *σκολειό*, δίχως ἄρθρο καὶ δίχως πρόθεσι, δὲν εἶναι δηλωτικά τῆς *κίνησης* μονάχα, παρὰ καὶ τῆς ἀκίνησιος. Κάθε μέρα μπορείτε νά τὰκούσετε, φτάνει νά στοχαστῆτε κάτι φρασούλες σὰν τίς ἀκόλουθες:

- «Ποῦ τρώει; Στὸ ξενοδοχεῖο;»
- «Καλέ, ἔχι, τρώει *σπίτι*!»
- «*Σπίτι* κάλλετα: ὁ δεῖνας» ἢ ἄξαφνα
- «Πῆγε τὸ παιδί *σκολειό*;»
- «Πῆγε, βέβαια!»
- «Καὶ ποῦ εἶναι τώρα;»
- «Ποῦ νά εἶναι; Εἶναι *σκολειό*!»

Σὰν εἶμουνα παιδί κι ἔῤῥως στήν Πόλη, ἕνας φίλος οἰκογενειακῶς ῥωτοῦσε πάντα, ἔταν τοῦ ἀνοιγε ὁ δοῦλος:

- «Εἶναι *σπίτι*;»

Ῥωαῖο δὲ σὰς φαίνεται; Γιατὶ συλλογιστῆτε το κιάλας. Ἐμένα μὲ κατηγοροῦνε ποῦ ἔλα πολεμῶ νά τὰ ὑποτάξω στὸν ἀλύγιστο κανόνα τῆς γραμματικῆς. Κοιτάξτε τώρα μὲ τῆ γραμματικῆ, μὲ τὸν ἀλύγιστο ψυχρὸ κανόνα, τί νόημα θὰ βγάλῃ κανεῖς ἀπὸ τὴν ἀπάνω φρασούλα—*εἶναι σπίτι*;—ἂν τὴν ξετάσῃ μὲ τὴν ἀλύγιστη λογικὴ τοῦ συντακτικοῦ. *Εἶναι σπίτι*; πάει νά πῆ πῶς ῥωτᾶς *ἂν εἶναι σπίτι μαθὲς ἀφτὸ ποῦ βλέπεις ἢ ἀχοῦρι*; Ἐνῶ εἶναι πὺ φίνο τὸ νόημα καὶ πὺ βᾶθῶ συνάμα. Ἡ φρασούλα μας σημαίνει πολλὰ πράματα. *Εἶναι* ἢ *βρίσκεται ὁ τάδες, ἐδῶ* (παρατηρήστε καὶ θυμηθῆτε κατόπι τὸ *ἐπιβῆμα ἐδῶ*, ποῦ στήν παράφρασή μας μπαίνει στὴ θέση τοῦσιαστικοῦ *σπίτι*), *ἐδῶ*, πάει νά πῆ *στὸ μέρος τοῦτο ποῦ λέγεται σπίτι*;

Καὶ τώρα μαρῶ πῶς ἑαστεριώνεται καὶ πολὺ ἀπλὰ ἐρμηνέβεται ἢ αἰτιατικῆ *σπίτι* καὶ *σκολειό*. Τί ἄλλο θέλετε νά εἶναι καὶ τὰ δύο τοῖς παρὰ ἐπιβῆματα; Ζήτημα δὲν ὑπάρχει. Ἀμέ, για τοῦτο κιάλας δὲν ἔχουνε μήτε ἄρθρο μήτε πρόθεσι, σὰ σωστὰ ἐπιβῆματα ποῦ εἶναι. Μ' ἄλλα λόγια, τὸ οὔσιαστικὸ πήρε σημασία ἐπιβῆματικῆ, ἔγινε δηλαδὴ ἐπιβῆμα. Καὶ δὲν ἀπορεῖ βέβαια κανένας ἀπὸ σὰς, γιατὶ ξέρετε νερὸ τὴν ἀρχαία τῆ γλώσσα. Αἰτιατικῆς ποῦ καταλήξανε σ' ἐπιβῆματα μὰς παρουνιάζει, ἄλλο τίποτα ἢ ἀρχαία, ὁμηρικῆ καὶ ἄττικῆ. Στὸν Ὅμηρο ἀπαντοῦμε κάθε τόσα κάτι *ἄλλην, ἄδην, ἀντην, λίην*, ποῦ εἶναι ὅλα τοῖς αἰτιατικῆς. Ἄπειρα ἐπιβῆματα μορφώνονται καὶ μὲ τὴν αἰτιατικῆ τοῦ πληθυντικοῦ στὰ δευτερόκλιτα οὐδέτερα ἐπίθετα, ποῦ τὰ βλέπομε σὲ ὅλες τίς ἐποχῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ κάτω τέτοια, λόγου χάρη, τὸ *μάλιστα*, τὸ *ἥμισα*, τὸ *πολλά*, τὸ *πρῶτα*, τὸ *ὑστατα*, τὸ *ἄλλα*, ποῦ ἐπειδὴ κ' εἶτανε προκλιτικῆ, μεταβίβασε τὸν τόνο στὴ λήγουσα, κ' ἔτσι ἔγινε *ἄλλά*. Ἔτσι καὶ μεῖς σήμερις, ἀκολουθώντας τὴν ἱστορικὴ κανονικὴ σειρά, ἐπιβῆμα κάνουμε, δίχως κόπο κανένα, τὴν οὐδέτερη δευτερόκλιτη πληθυντικῆ αἰτιατικῆ, λ. χ., *καλά, κακά, βέβαια, δημοφρα, σοφά, περίφημα*, καὶ μὲ

τὴν ἴδια ἐφοκλία, *ῥητά, στανικά, ταχτικά, ὠρισμένα*, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Αἰτιατικῆ τοῦ ἐνικοῦ θηλυκοῦ ποῦ νά χρῆσιμεψε για ἐπιβῆμα, στὴ δημοτικῆ δὲ βλέπω, ἂν ἐξαίρεσομε τὸ συμμορφωμένο δασκαλισμὸ, *δωρεά*, χωρὶς *ν*, ἔπως τὸ λένε στὴν ὁμιλία, γιατὶ καὶ τὸ *δωρεάν* εἶναι ποῦ νά πῆς ἐπιβῆματισμένη αἰτιατικῆ. Στὴν ἀρχαία γλώσσα ἢ κλίση ἄλάκαιρη ἐπιβῆματιστῆται. Ἡ γενικῆ ἄξαφνα ἐπιβῆματιστῆκε—μὲ τὸ συμπάθειο! μὰ τὸ ξέρετε δᾶ, οἱ ἔροι τῆς γραμματικῆς πάντα βαρβαροῦτσικοι—λοιπὸν ἐπιβῆματιστῆκε στὰ οὔσιαστικὰ *ἡμέρας, ἐπιπολής*, στὶς ἀντωνυμῆς *δοῦ, ποῦ* καὶ *αὐτοῦ*, ποῦ τὰ συνηθίζουμε τὰ δύο τελεφαῖτα καὶ σήμερα. Νόστιμη γενικῆ πληθυντικῆ μὲ πρόθεσι, καὶ τὸ *ἐκποδῶν*, ἔπου ταιριάζει μὲ τὴν *ἐκ* ἢ γενικῆ· δὲν ταιριάζει ὅμως γενικῆ μὲ τὴν *ἐν*, κι ὥσπῃσο ἀπὸ ἀναλογία τοῦ *ἐκποδῶν*, ἔγινε τᾶλλόκοτο τᾶρχαῖο *ἐμποδῶν*.

Δοτικῆς εἶναι, ἔπως φαίνονται δᾶ καὶ ἀπὸ πρῶτη τοῖς ὄψη, τὰ *σπουδῆ, ἀνάγκη, ταύτη, πῆ, ἄλλη, κοινῆ* κτλ. κτλ. Μιὰ τέτοια φυλάξαμε καὶ μεῖς, ποῦ εἶναι μάλιστα δοτικῆ, ἔχι οὔσιαστικοῦ, μὰ πολὺ καλῆτερα καὶ πολὺ πὺ σπάνια, δοτικῆ μετοχῆς. Ἀλήθεια πῶς μπορεῖ νά μὴν τῆ βαστοῦμε πατροπαράδοτη ἀπὸ τὴν ἀρχαία, παρὰ νά τὴν ἀκούσαμε ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα καὶ νά τὴν κανόνισε ὁ λαός. Εἶναι τὸ ἐπιβῆμα *τόντις*, ἔπου πρῶτα πρῶτα πρέπει νά ξεχωρίσομε τὸ πανάρχαιο ἐκεῖνο, τῶγύγιο, τὸ σεβάσμιο—σεβάσμιο ἐπειδὴ ἀκόμη ζωντανό, κι ἔχι μόνον ἐπειδὴ ὠγύγιο—τὸ ἐπιβῆματικὸ τελικὸ *ς*, ποῦ θὰ ξεμυτίσῃ καὶ παρακάτω σὲ μιὰ κουδέντα ποῦ θὰ σὰς κάμω γνωστὸ ἀπὸ τᾶλλο μέρος, πῶς δὲν παρόμοια συνεχικὰ φωνήεντα στὴ γλώσσα μας, σμίγουνε σ' ἕνα σκέπτο. Ἀφτὸ κι ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα φαίνεται, γιατὶ κι ἔ καθαρεύουσῆνος τὸ *διήγημα* δὲν τὸ λέει μὲ δὲν *ι, μ'* ἕνα τὸ λέει—κάποτες καὶ τὸ γράφει, ἔπως μπορεῖ ὁ καθένας νά τὸ παρατηρήσῃ, στὴν *ὕγεια (ὄγεια)* ἔτσι τῆ βλέπετε γραμμῆν καὶ στὸ μεγάλο ξενοδοχεῖο τοῦ Μετὰ τῆς Κηφισίος. Ἄμα τὸ *ει* προσέβηκε σὰν *ἀπλὸ ι*, δὲν εἶπε πιά κανένας *ὄγεια*. Τὸ *ταμῆτον* μαρῶ πῶς καὶ στὴ γλώσσα τοῦ Κράτους τοῦ φίλου μας τοῦ Στάη, τὸ γράφουνε *ταμῆτον*. Ἔτσι ἀπὸ ἕνα τὸ *δντι*, βγῆκε ταχτικῆ *τόντι*, ἔπειτα *τόντις*, μὲ τὸ περίφημο τὸ *σίγμα* τὸ τελικὸ. Ἐδῶ τὸ λοιπὸ φυλάξαμε, ἀπ' ἔπου κι ἂν τὴν πήραμε, ἀρχαία δοτικῆ. Στὸ *χαμαί* πάλε, ἀκολουθήσαμε δρόμο διαφορετικὸ δοτικῆ, ἐννοεῖται, τὸ *χαμαί* (ἀπὸ μιὰ ὄνομαστικῆ ΧΑΜΑ)· για τοῦτο ἀνταμώνουμε καὶ κάτι *παράι, καται* στοῖς ἀρχαίους, ἐνῶ μεῖς συμμορφώσαμε τὸ *χαμαί* καὶ τὸ κάμαμε *χάμω*, ἀπὸ τὸ *ἀπάνω* καὶ τὸ *κάτω*· για τοῦτο ἀνέθηκε ὁ τόνος· για τοῦτο στοῖς τόπους ἔπου λένε *ἀπάνου, κάτου*, γεννήθηκε ὁ τύπος *χάμου*.

Για νάρθομε πὺ σιμὰ στὴν ὑπόθεσή μας, τὸ σημερινὸ μας ἐπιβῆμα *σπίτι* ἔχει ἀντίστοιχο ἐπιβῆμα στὴν ἀρχαία, μάλιστα στὴν προομηρικῆ ἐποχῆ, μὲ τῆ διαφορὰ ποῦ δὲν εἶναι μήτε δοτικῆ, μήτε γενικῆ, παρὰ *τοπικῆ*, γιατὶ στὰ προομηρικὰ τὰ χρόνια ἢ κλίση ἄλλαζε ὀχτῶ φορὲς κατᾶληξῃ, μὲ τὴν ὄνομαστικῆ, αἰτιατικῆ, κλητικῆ, γενικῆ, δοτι-

κή—πού τις ἀντάμιόνουμε δὲ καὶ στὸν "Ομηροῦ καὶ στοὺς Ἀπτικοὺς—ἐπειτα μὲ τὴν ἀφαιρετική, τὴν *τροπική* καὶ τὴν *τοπική*. "Οποῖος ἔχει περιέργεια, μπορεῖ νὰ βρεῖ μὴ ματιά γιὰ τὸ ζήτημα στὴν *Ἀπολογία* μου. Τὸ ἐπιβήρημα *οἰκοί* πού εἶτανε *τοπική*, ἔμεινε καὶ πῦθ ὕστερα, χωρὶς νὰ ὑποψιάστηκε κανένας, μῆτε ὁ Περικλῆς μῆτε ὁ Πλάτωνας, πὼς λέγοντας *οἰκοί*, λέγανε *τοπική*, πού ἀγνοοῦσανε ὡς καὶ τὴν ὑπαρξή της. Καλῆτερα σήμερις ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ξέρουμε τὴν ἀρχαία ἐμεῖς.

Τώρα πρέπει νὰ μάθουμε γιὰ τὸ σκοπὸ μας, ἂν ὑπάρχουνε κ' ἐπιβήρηματα πού νὰ εἶναι ἀπὸ αἰτιατική ἐνὸς οὐδέτερου, ὅπως θέλουμε νὰ εἶναι τὸ *σπίτι* καὶ τὸ *σκολειό*. Πὼς νὰ μὴν ὑπάρχουνε; Λέμε τὸ ἴδιο *πάω ταξίδι*, ὅπως λέμε καὶ *πάω περιπάτο*. Ἄς ἀναφέρουμε δὲ καὶ τὸ συνηθισμένο μας *χάρισμα*, λ. γ. στὴ φράση: "*Ὅλα μου τὰ βιβλία σὰς τὰ δίνω χάρισμα*. Νὰ εἶτανε οὐσιαστικό, θὰ τὸ κλινες καὶ θάλεγε *χαρίσματα*. Τὸ *χάρισμα* εἶναι ἴδια κι ἀπαράλλαχτα τὸ ἀρχαῖο τὸ *δωρεάν*, ὥστε ὁ καθαρεβουσιάνος πού γράφει τὸ *δωρεάν* καὶ ντρέπεται νὰ γράψῃ τὸ *χάρισμα* ἐπιβήρημα, δὲν κατάλαβε ἀκόμη πὼς τὸ *χάρισμα* μορφώθηκε σωστὰ σωστὰ ὅπως μὴ φορὰ κ' ἔναν κειρὸ τὸ *δωρεάν*, ἀπὸ αἰτιατική, μῆτε ἀκόμη κατάλαβε πὼς προτιμότερο τὸ *χάρισμα*, πού εἶναι ζωντανό, ἐνῶ τὸ *δωρεάν* φαρμαμένο ψόφο στὰ βιβλία. Ἐγὼ θαρρῶ πὼς ἀθανασία τῆς γλώσσας ἀπὸ τὴν πῆ, ὅχι νὰ θέληε τύπους πεθαμμένους, παρὰ νὰ βλέπηε αἰῶνες νὰ περνοῦνε κι ὡς τόσο πάντα νὰ παρατηρῆς τοὺς ἴδιους νόμους νὰ ἐνεργοῦνε σὲ τύπους πού ἀλλάζονε, γιὰ τὴν ζῶντι.

Στὴν ἀρχαία, οὐδέτερες αἰτιατικές τοῦ ἐνικοῦ δείχνουνε τὰ ἐπιβήρηματα *μέγα*, *ἰθύς*, *εὐθύς*, *αὐριον* κ.λ. Τὸ *εὐθύς* καὶ τὸ *ἰθύς* θέλουνε προσοχή. Ἄν κανένας καθαρεβουσιάνος ἀπὸ τοὺς προκομμένους μας, τᾶκουγε στὴν ἐποχὴ ὅπου εἰπωθήκανε πρώτη φορὰ, ἢ ἀκόμη καὶ στὴν ἐποχὴ ὅπου τὸ συνήθηζε ὅλος ὁ κόσμος, στὴ χρυσή τὴν ἐποχὴ τοῦ αἰτιατισμοῦ, ὁ καθαρεβουσιάνος θὰ τᾶλεγε πρόστρυχα, *αὐδαῖα*, *βάρβαρα* *Εὐθύς*! μὴ σῆμα! Καλέ, τρελαθήκανε; Ποῖς εἶδε ποτέ του αἰτιατική, ποῖς εἶδε ποτέ του ὀνομαστική μὲ σ τὰ οὐδέτερα τοῦ τύπου *γλυκύ*; Κι ὡστόσο νὰ πού τὸ βλέπει κι ὁ πῦθ στραδός. Θέλει μάλιστα σέβας τὸ σ ἐκεῖνο τὸ τελικό, γιὰ τὴ φανταστικὴ πὼς ἡ γλώσσα μας τᾶχει ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ τὴν ἐποχὴ της, τὸ κράτησε ἀξέχαστο, ἀχάλαστο κ' ἡ δημοτικὴ μας ὅπως ἀλλοτρες ἢ τοπικὴ *πέρουσι* ἔγινε *πέρουτις*, ἅμα ἐπιβήρηματίστηκε, ἀπαράλλαχτα καὶ σήμερις τὸ *κιάλα*, δηλαδή καὶ *ὄλα* ἔγινε *κιάλας* πού συνεχίζει καλῆτερις ἀπὸ τὸ *κιάλα* τὴ σειρά τὴν ὠγύγια.

Τὴ νὰ σὰς θυμίσω τὸ *μονομιὰς* ἢ *μεμιὰς* (ἀντὶς *μιὰ* γενικὰς δὲν εἶναι, περισπωμένη, δὲ θέλουνε), τὸ *πράματις*, *μολονότις*, τὸ *δηλαδής*, καὶ ἄλλα χίλια.

Στὸ Μεσολόγγι, ὡς καὶ τὸ *τάχα*, μὲ σ ἔτυχε νὰ τὸ πῶνε, *τάχας*, πού τᾶγραψε μάλιστα ἢ πού τᾶνάφερε κάπου ὁ Δροσίνης. Ἀξιοπαρατήρητο καὶ τόντις ὦρατο τὸ νιοφερμένο τὸ *ντελόγγος* πού εἶναι ἰταλικῆς παραγωγῆς, καὶ ξέρετε πὼς ἰταλικά εἶναι ἀδύνατο νὰ κούστῃ σ τελικό. Μὰ στὴ Κρήτη τοῦ

κόλλησε ἀμέσως: *Νὰ μπιὼ νὰ βγῶ νὰ ρματωθῶ νὰ σ' ἀκλουθῶ ντελόγγος*.

Νὰ θαμάσουμε τὴ γλώσσα μας πού τὰ ξένα τὰ κάνει δικὰ της, τὰ βουλλώνει μὲ τὴ βούλλα τὴ δική της, πῆν αἰῶνια. Τέτοια μποροῦσα νὰ σὰς ἀραδιάσω ἄπειρα. Θὰ εἶτανε ὡστόσο νόστιμο—κατ'ὀνόλου ἀπῆλθανε δὲ θὰ εἶτανε, νὰ κούσετε ἄξαφνα πούθενὰ τὸ περίφημό μας τὸ σ, πού θαρρῆτε; Στὸ ἴδιο τὸ *σπίτι*! Πὼς ὁ τύπος *σπίτις* θὰ λέγεται κάπου, πῆτε πὼς ἐγὼ τᾶχω γιὰ σίγουρο. Μὴ γελᾶτε, γιὰ τὴν τότες θὰ σὰς συγκρίνω μὲ τὴν καθαρεβουσιάνο πού θὰ γελούσε μὲ τὸ κλασσικὸ τὸ *εὐθύς*.

Μὰς ἀπομνήσκει τώρα νὰ ξετάσουμε τὸ πῦθ σπουδαῖο. Εἶπαμε πὼς *σπίτι* καὶ *σκολειό*, σὲ μερικὰς φρασσοῦλες, εἶναι σήμερις ἐπιβήρηματα—γιὰ τὴν προτιμῶ νὰ φήσουμε γιὰ τὴν ὦρα τὸ *καλιὰ του*, *πάει καλιὰ του*, πού ἔχει δικούς του λογαριασμούς, σὰν μπερδεμένους λιγάκι. Ἄς κοιτάξουμε καλῆτερα τί χρειάζεται, τί ὄροι φαίνονται ἀναγκαῖοι, τί γλωσσικά, ψυχολογικά ἢ *κοινωνικά* περιστατικά εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ νὰ γίνῃ ἐπιβήρημα ἔνα ὄνομα ἢ ἔνα ἐπίθετο. Ἀπὸ τὴν ἀρχαία τὴ γλώσσα δύσκολο νὰ τὸ καταλάβουμε καὶ νὰ τὸ προσδιορίσουμε. Προσπάθησα ἔμεις πάντα καὶ στὶς γαλλικὰς μου γλωσσολογικὰς μελέτες καὶ στὶς ἑλληνικὰς, νὰ δεῖξω πὼς κάποιες, μάλιστα συχνὰ, ἐκεῖνο πού ἡ ἀρχαία γλώσσα μοναχὴ της δὲ σοῦ ξαστερώνει, σοῦ τὸ ξαστερώνουνε τὰ κατοπινὰ της τὰ ἱστορικά! Νύνεται φῶς ἀπὸ τὴν καινούργια στὴν ἀρχαία, χύνεται φῶς ἀπὸ τὴ μιλημένη στὴν ἀμιλητή. Κοντὰ στὸ νοῦ. Πειράματα, ὅπως λένε οἱ φυσικοί, ἀδύνατο νὰ κἀμῃ κανεῖς σὲ μὴ γλώσσα πού δὲ λαλιέται. Ὅσο παίρνει ἔγκολο, σὲ μὴ γλώσσα πού ζῆ καὶ στὰ χεῖλια μας καὶ στὴν ψυχὴ μας. Ἐλᾶτε νὰ δοκιμάσουμε. Θὰ ποῦμε *πάω*, *εἶμαι σπίτι*. Ἄντὶς *σπίτι*, ἄς βάλουμε *σπιτάκι*. Θὰ ποῦμε ἀραγες *πάω*, *εἶμαι σπιτάκι*; Ὅχι βέβαια. Λοιπὸν ἀπὸ καὶ βλέπετε ἀμέσως πὼς τὸ *νόημα* δὲν κάνει τὸ ἐπιβήρημα, παρὰ μόνο ἡ *χρήση*. Πῦθ συνηθισμένο, πολὺ πῦθ συνηθισμένο τὸ *σπίτι* ἀπὸ τὸ *σπιτάκι*, τὸ *σκολειό* ἀπὸ τὸ *σκολειό*. Γιὰ τοῦτο ἐπιβήρηματα εἶναι τὰ πρῶτα κι ὄχι τὰ δευτέρα. Δηλαδή, ὁ ἐπιβήρηματισμός—μὲ τὸ συμπάθειο καὶ πάλε γιὰ τὸν ὄρο—θέλει ὀνόματα κοινὰ, μασημένα μέρα νόχτα, γνωστὰ σὲ ὅλους. Καὶ σὲ τί συμπέρασμα φτάνουμε τώρα; Σ' ἔνα πολὺ σημαντικό, καθὼς ἐγὼ τουλάχιστο νομίζω. Φτάνουμε στὸ συμπέρασμα πὼς δυὸ πράγματα περισσότερο ἀπὸ τᾶλλα μοιάζει νὰ γαπᾶ, μοιάζει νὰ ξέρῃ ὁ Ῥωμῖος, τὸ *σπίτι* καὶ τὸ *σκολειό*. Καὶ βλέπετε πὼς ἡ γραμματικὴ ἐδῶ ἀμέσως εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν ἀλήθεια, ἐπειδὴ,—καὶ πρέπει μάλιστα νὰ τὸ ξεδιαλύσουμε παρακάτω—ἐπειδὴ ἔνας τύπος τῆς γραμματικῆς εἶναι πάντα καὶ πάντα ἔνας τύπος τῆς ζωῆς. Βέβαια! Ὁ Ῥωμῖος τὸ *σπίτι* του τᾶγαπᾶ. Ὁ Ῥωμῖος ζῆ *σπίτι* του, ὁ Ῥωμῖος στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς τὸ κατάλαβε, τὸν νοῦσε πολλὰς φορὰς τί γλύκα πού τὴν ἔχει ὁ βίος ὁ οἰκογενειακός, ὁ βίος τοῦ σπιτιοῦ. Ἄλλο τόσο ἀγάπησε κι ἀγαπᾶ τὴ μάθηση, πού τὸν κάνει ἀνεξάρτητο, τὴ μάθηση πού τοῦ θυμίζει τὴ δόξα του τὴν ἀρχαία, τὴ μάθηση πού τοῦ φωτίζει τὸ νοῦ

γιατί τὸ πνέμα, σίγουρο πὼς δὲν τοῦ λείπει τοῦ δόλιου, θέλει μόνο νὰ κατέχη καὶ τὸν τρόπο νὰ τοῦ τὸ καλλιεργήσῃ, νὰ τοῦ τὸ πλουτίσῃ.

Τέτοια, θαρρῶ, ἴσως καὶ περισσότερα, μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν τύπο **σκολειό**. Τί μαθαίνουμε ὅμως ἀπὸ τὸν τύπο **σχολεῖο**; Μαθαίνουμε πὼς εἶναι τύπος μισῆς, δηλαδὴ μισῆς δημοτικῆς, μισῆς δασκάλικος—πρᾶμα ποῦ τοῦ παιδιοῦ τοῦ εἶναι παντάπασι ἀδιάφορο.

Φίλοι μου συναδέλφοι, σὰς ζητῶ συγνώμη, ποῦ κἀκούμαι καὶ σὰς ἀραδιάζω γνωστά σας, πολὺ γνωστά σας γλωσσολογικὰ κ' ἐθιολογικὰ. Ὅσα πῖθ ἀπάνω ξεδιαλύσαμε, βῶτημα δὲν ὑπάρχει πὼς τὰ συλλογιστήκατε, ἀφοῦ σὲ τόσο σπουδαῖο ζήτημα κουτουροῦ δὲν ἀποφασίσατε, καὶ γιὰ νὰ διαλέξετε τὸν τύπο **σχολεῖο** ἀντὶς τὸν τύπο **σκολειό**, θὰ πῆ πὼς εἶχατε λόγους ἐπιστημονικοὺς καὶ συνάμα φιλοσοφικοὺς. Μάλιστα ἐγὼ λέω, γιατί βλέπω καὶ στὸ καταστατικὸ σας, ἔδλωγο δὲν τὸ κρίνατε νὰ παραδεχτήτε μερικοὺς τύπους ποῦ νόμισα σωστότερο νὰ τοὺς παραδεχθῶ, ἀφοῦ τοὺς μελέτησα τὸ λιγώτερο εἴκοσι πέντε χρόνια, ἐγὼ λέω πὼς ἐσεῖς, γιὰ νὰ μὴν τοὺς θέλετε, θὰ τοὺς μελετήσατε πενήντα. Ὡστε ἀλλοῦ πρέπει νὰ γυρέδουμε γιὰ ποιοὺς λόγους προτιμήσατε τὸ **σχολεῖο**. Καὶ νομίζω πὼς σὰς κατὰ λαβα.

Εἶναι καιρὸς τώρα ποῦ τὴν ἔχω τὴν πεποίθησι, τὴν ἔχω ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ **Ταξιδιοῦ**, τὴν πεποίθησι πὼς ὁ φρόνιμος ὁ ἄθρωπος στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀθάνατος, πὼς ἕνας Μέντορας πάντα μὰς ἀκολουθᾷ ὑποῦ πάμε, καθὼς ἀκολουθεῖσε τὸν Τελέμαχος. Γιὰ τέτοιους λόγους ἱστορικοὺς, ἀναγκαίους, ἀλύγιστους, σιδερένιους, ἡ πεποίθησί μου εἶναι πὼς ὁ Δημήτριος ἢ Βικέλας δὲν πέθανε. Καλέ, ἀφτὸς θὰ εἶναι καὶ μέλος τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου! Ποῦς ξέρεῖ; Μπορεῖ μάλιστα νὰ μὴν ἀλλάξῃ ὄνομα, παρὰ μόνο ἐπίθετο. Καὶ εἶναι πολὺ λογικὸ. Ὑστερὶς ἀπὸ τὸ Βικέλα τῆς καθαρέδουσας, μοιρόγραφτο νὰ ἔχουμε κ' ἕνα Βικέλα τῆς δημοτικῆς.

Τώρα μπαίνουμε ὅλα στὴ θέση τους. Φυσικὸ νὰ προτιμήσετε τὸ **σχολεῖο** ἀπὸ τὸ **σκολειό**. ἔτσι τὸ ἤθελε ὁ **συβιβασμός**. Δὲν ἔχω δίκιο; Βλέπετε πὼς καὶ μὲνα κάποτε κῶφει ὁ νοῦς μου. Νὰ μοῦ δώσετε μόνο τὴν ἄδεια νὰ σὰς καθυποβάλω ταπεινὰ ταπεινούτσικα ἕνα μου δισταγμὸ.

Γνωρίζω τουλάχιστο δώδεκα τύπους ποῦ μπορεῖ σήμερα νὰ μὰς παρουσιάσῃ τὸ ἀρχαῖο τὸ **ΣΧΟΛΕΙΟΝ**, α') στὴν κοινὴ δημοτικὴ, β') στὶς ντοπιολαλιές, γ') στὴν καθαρέδουσα, δ') στὴ μισῆ. Ἀς τοὺς ἀραδιάσουμε: **σχολεῖον, σκολεῖον, σχολεῖο, σχολεῖο, σχολεῖο, σκολειό, σκολειό**. Ἐξῆ. Τύποι τοῦ συβιβασμοῦ οἱ πέντε πρῶτοι. Στὴ Βαφκερῆ τῆς Ἁγίας Μάρθρας ἄκουσα τὸν τύπο **σκολειό**, ποῦ ὑπάρχει σὲ ἄπειρα μέρη τῆς Ἑλλάδας, λόγου χάρι, στὴ Θεσσαλία, στὴν Παρκερῆ τῆς Πάρου, στὸ Κόρθι τῆς Ἄντρος κτλ. κτλ. Ὁ τύπος ἀφτὸς ἀλλάζει ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ **σχολεῖο** καὶ γίνεται **σχουλεῖο, σκουλεῖο, σχολεῖο**, κατὰ τὸ βαθμὸ κάθε φορά τοῦ συβιβασμοῦ. Δέκα. Νὰ προστέσουμε ἄλλους δύο, ποῦ

καὶ δάφτοι λέγονται στὴ Θεσσαλία, **σκειο**, μπορεῖ ἀξάφνα καὶ **σχλειό**. Δώδεκα.

Ἦθελα τώρα νὰ μάθω μὲ ποῖον ἀπὸ τοὺς δώδεκα θὰ συβιβάσουμε καλλίτερα. Γιατί ὁ ντόπιος ὁ Βαφκερῆτης, ὁ Παρκερῆτης, ὁ Κορθιώτης, ὁ Θεσσαλός, ἴσως προσπαθήσουνε συβιβασμὸ δικὸ τους, μὲ τὸ **σχουλεῖο**. Ἐσεῖς ὑποθέτω πὼς πρότυπο **σχολεῖο** θέλετε καὶ γιὰ τὴ Θεσσαλία. Τί θὰποκριθῆτε τοῦ Θεσσαλοῦ ποῦ θὰ σὰς βρωτήσῃ γιὰ ποῦ λόγου τὸ κάνετε **σχολεῖο**, καὶ ὄχι **σχουλεῖο**, μαθῆς; Δὲ θὰ τοῦ ἀποκριθῆτε πὼς τὸ **σχουλεῖο** εἶναι γενικὸς τύπος, ἀφοῦ δὲν εἶναι. Θὰ τοῦ πῆτε πὼς ἐσὰς ὁ τύπος **σχολεῖο** **σὰς φάνηκε** ὁ καταλληλότερος, **σὰς φάνηκε** ὁ φρονιμώτερος, **σὰς φάνηκε** ὁ συβιβαστικώτερος. Καὶ δὴ ἴσια ἴσια ἐγὼ ἀρχίζω καὶ τὰ χάνω. Τρέμω δηλαδὴ μὲ τὸ βῆμα ἐκεῖνο τὸ φοβερό, τρέμω ποῦ **σὰς φάνηκε**. Δὲν πρέπει τὰ πράγματα νὰ μὰς **φαίνονται**. Πρέπει τὰ πράγματα **νὰ εἶναι**. **Νὰ φαίνονται**, τότες εἶναι ἀτομικὰ. **Νὰ εἶναι**, τότες εἶναι ἀπρόσωπα. **Νὰ φαίνονται**, εἶναι ὑποκειμενικὰ, ποῦ λέει ὁ φιλόσοφος. **Νὰ εἶναι**, εἶναι στὴ μέση τὸ ἐγὼ μας, ποῦ ἀμέσως φαίνεται καὶ δάφτο. **Νὰ εἶναι**, εἶναι νόμος οἰκουμενικὸς.

Ἐλάτε τώρα νὰ τὰ γλωσσολογήσουμε λιγάκι, νὰ τὰ ἠχολογήσουμε μάλιστα, νὰ ξετάσουμε, μ' ἄλλα λόγια, πὼς κὶ ἀπὸ ποῦ ἔχουμε **κ** καὶ **-ειό**, ἀντὶς **χ** καὶ **-εῖο**. Θαρρῶ πὼς ἀπάνω στὸ πρῶτο μου ἐπιχειρήμα θὰ συμφωνήσουμε μὴ μορφιά. Ἐγὼ λέω δηλαδὴ πὼς στὸ Ἑθνικὸ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἐλλάδας, ἀδύνατο νὰ ἰδρῆθῃ ποτές καμιά ἔδρα **Ἐσχολολογίας**. Μπορεῖ νὰκολοιθῆσουνε παρανοήματα ἢ παρακούσματα δυσάρεστα. Γνωστὸ δὲ στὸν καλλέβανον ἀπὸ σὰς—κὶ ἀπ' ὅλους μας—πὼς ἡ ζωντανὴ γλώσσα, τὴν πλοκὴ **σχ** δὲν τὴν παραδέχεται, ἀφοῦ τὴν κάνει **σκ**. Ἐχουμε χλίια παραδείγματα νὰναφέρουμε: **σκάρτα (ἐσχάρτα), μοσκοβολῶ, μόσκος, μοσκάρη, μοσιὰ, μοσκοκαρδιά, μοσκοκάρφι, μοσκολίβανο** (καὶ χλίια τέττοια μὲ **μόσκο**), **σκίζω, ἀμασκάλη, ἀσκημος, σκάζω, σκόλες, σκουινί**, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Μὰ ἐλάτε νὰ σὰς μάθω πὼς νὰ διασκεδάσετε καὶ λιγάκι γλωσσολογώντας. Τὸ συστήνω πολλὰς φορές σὲ ὅσους νέους γλωσσολόγους ἔχουνε τὸ ἐφτῆγμα νὰ ζοῦνε στὴν Ἑλλάδα, τοὺς συστήνω νὰ προσέχουνε στὴν προφορά, σὰν κουδεντιάζουνε μὲ κανέναν, νὰ κάνουνε τὰφτιά τους τέσσερα καὶ νὰκούνε, νὰκούνε πὼς μιλοῦνε ὅλοι, πὼς μιλοῦνε οἱ καθαρεβουσιάνοι, πὼς μιλοῦνε οἱ καθηγητάδες στὸ Πανεπιστήμιον ἀπὸ καμπόσους ἀκρόμη ποῦ θὰ σοῦ ξεστομίσουνε βασιλεῖς ἑλληνικοὺς, ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐκεῖνους ποῦ δὲν παραδέχονται μήτε **σκολειό**, μήτε **σχολεῖο**, θὰκούστε συχνά, πολὺ συχνά, **σκεδὸν** (ἀφτὸ λέγεται στὴ Σμύρνη ταχτικὰ **σκεδὸ**), **σκειτικὰ, ἐσκάτως, ὑπόσκειμαι, κατὰσκεισιν** (ποῦ θὰ τὸ λένε παντοῦ ὑποθέτω **κατὰσκειση**) **Δισκύλος-ναῖσκει** μὲ **σκ**. Εἶναι μάλιστα πῖθ ἀρχαῖος ἔτσι ὁ **Δισκύλος**, ἐπειδὴ τὸ **χ** τὸ ἀρχαῖο πῖθ τιμὰ στέκει στὸ **κ** παρὰ στὸ **χ** τὸ σημερινὸ μας.

Ἐννοεῖται πὼς θὰ σὰς τὸ ἀναιρέσουνε, θὰ σὰς τὸ ὑποστηρίξουνε πὼς τὸ **σκειτικὸς**, τὸν **Δισκύλο**, **ΚΑΝΕΝΑΣ** δὲν τὰ λέει μὲ **κ**. Ἐσεῖς ποῦ ξέρετε

τήν ιστορία, δὲ θάπορῆσατε διόλου μὲ τὸ κ ποὺ παίρνει τὴ θέση τοῦ χ, ὅταν ἔχει προηγούμενο σῆμα, γιατί τόντις σὲ πολὺ ἀρχαία ἐπιγραφή διαδίζουμε ὡς καὶ μνήμης Κάριν. Βλέπετε ; ὁ νόμος ἐνέργησε καὶ ἀπὸ τῆ μιὰ λέξη στὴν ἄλληλε. Στὸν ἑνατο αἰῶνα βρισκόμε καὶ αὐτοσκέδιον, ἰσνάδες, σκήματα, σκολιάζομαι, ἀπαράλλαχτα ὅπως σήμερα θὰ ποῦμε σκολιάζω, σκέση, καὶ ἄλλα παρόμοια. Γιὰ τὸ ἰσχύς, ἰδέα δὲν ἔχω τί γίνεται. Βέβαια πὼς δὲ συνηθίζεται: στὴν ἐμιλία, οὔτε ἀπὸ τοὺς καθαρευουσιάνους. Μὰ γιὰ τὸ σκολειό, μὲ κ, σίγουρο πὼς δὲ θὰ μαλλώσουμε. Ἴδιος ὁ Χατζηδάκης τὸ παραδέχεται μὲ κ στὴ γερμανικὴ του τὴν Einleitung. Εἶναι πανελλήνιο. Λοιπὸν ἔχομε νὰ βρασιτοῦμε ἀπάνω σὲ νόμο γενικό, σὲ ἀπρόσωπο νόμο.

Νόμος γενικός, ἀπρόσωπος, καὶ ὁ νόμος ποὺ ἀλλάζει τὸ -εἶο, δηλαδὴ τὸ -ἰο τοῦ σκολειῶ, νὰ τὸ κάμη 10 (ἢ γιο), ποὺ δὲν τὸ γράφουμε, γιατί περιττὸ νὰ τὸ γράφουμε, ἀπὸ ὅλος ὁ κόσμος ἔτσι θὰ τὸ προφέρει. Φτάνει νὰ σὰς ἀναφέρω τὰ πάγκοινα μιὰ (μία) καὶ δυὸ (δύο). Δὲ σημαίνει ὅμως πὼς θὰ ποῦμε σημεῖο, βιβλιό κ.τ.λ. τὰφίνουμε σημεῖο βιβλίο κ.τ.λ., ἐπειδὴ δὲ βγάλανε ἀκόμη ἄλλο τύπο. Εἴηγησα τόσες καὶ τόσες φορές τὰ καθέκαστα γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ ι, ε μὲ κασπινὰ α, ο, ου, ποὺ δὲν ταιριάζει: νὰ σὰς τὰ ξαναμασίσω ἑσὰς ποὺ τὰ ξέρετε καὶ χωρὶς νὰ σὰς τὰ μάθω. Τί ἀνάγκη κιόλας ; Ἦρθε κανένας ποτέ του νὰ μὲ κατηγορήσῃ ἄξαφνα, ποὺ τὸ σκολειό εἶναι τῆς φαντασίας μου παιδί ; Ὅχι δά. Τὸ σκολειό τὸ συνηθίζεται ἔτσι ὅλος ὁ κόσμος: τὸχουνε τὰ παραμύθια τοῦ λαοῦ, τὸχουνε τὰ δημοτικὰ μας τὰ τραγούδια. Εἶναι λοιπὸν ὅλου τοῦ κόσμου: ἀρα δὲν εἶναι κανενὸς, ἐνῶ τὸ σχολεῖο, τὸ σχολεῖον, τὸ σκολεῖο, εἶναι δημιουργήματα τοῦ τυθιδασμοῦ, ποὺ θὰ πῆ ἀτομικὰ δημιουργήματα—ἴσως μάλιστα κάποιου κρυμμένου ἀναμεταξὺ μας φρόνιμου Βικέλα.

Μὰ πὼς φρόνιμο ἐννοεῖται νὰ σκολουθήσουμε, ὄχι τὰτομικὰ, παρὰ τὰ γενικὰ,—ὄχι τῆ φαντασία τοῦ ἑνός, παρὰ ὅλωνων τὸ νόμο. Τότες πὼς ἐφκολα συμφωνοῦμε. Θὰ συμφωνήσουμε τώρα ἐλπίζω καὶ σὲ κάτι ποὺ γιὰ μένα εἶναι σπουδαῖο. Φανταστήτε τί καμάρι, φανταστήτε τί περιφάνεια θὰ εἶτανε γιὰ μένα, τιμημένοι μου, σεβαστοὶ μου συναδέρφοι, ἀν ἄξαφνα μοῦ τὸ παραχωροῦσατε πὼς μήτε σὲ ὅσα πὼς ἀπάνω σὰς ξεδιάλωσα—πὼς σωστὰ προσπάθησα νὰ σὰς ξεδιάλωσω—γιὰ τὰ ἐπιβήματα σπῆτι, σκολειό, μήτε σὲ ὅσα ἔϊδιος χάραξα ἐδῶ μὲ τὴν ταπεινή μου τὴν πέννα, δηλαδὴ μήτε στὸ ὕψος μου, μήτε στὴ γλώσσα, μήτε στὸ λεχτικό μου, δὲ σὰς φάνηκα ὑπερβολικός. Γιατί, νὰ μὴν τὸ κρύβουμε, φίλοι μου συναδέρφοι, τὸχω κατημὸ μεγάλο, τὸχω μικρὸ σεκλέτι ποὺ μὲ εἶπε δημόσια ὑπερβολικῶς ἓνα μέλος τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Ὀμιλοῦ, δὲ λέω τὸ σημαντικώτερο—δὲ θέλω νὰ πειράξω κανέναν—βέβαια ἔμωσ ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα, καὶ τὸ εἶπε μὲ τὸ κύρος ἐκεῖνο ποὺ στὴν Ἑλλάδα μας τὴν χει μονάχα ὁ φρόνιμος, τὸ εἶπε καὶ μὲ τῆ γλύκα ἐκεῖνη ποὺ πάντοτε ἀπὸ τὰ λόγια του στὰζει. Ἐγραψε τόντις ὁ κ. Δημήτριος Πετροκόκκινος—τὸ γραψε κιόλας στὸ Νουμά (13 τοῦ Θεριστή, 1910,

στὸν ἀρ. 396, σελ. 1, στ. 3)—Ἐγραψε ὁ κ. Δημήτριος Πετροκόκκινος πὼς μερικοὶ «θὰ βροῦσκον βέβαια ἄγουρο καὶ ἐπομένως ἀνεφάρμαστο καὶ στὸ μέλλον ἀκόμα [φοβερὴ καταδίκη καὶ φοβερώτερη προφητεία] τὸ σύστημα τοῦ Ψυχάρη, τὸ θεμελιωμένο στὴν Ἐπιστήμη καὶ στὴ σκληρὴ, τὴν ἀλύγιστη Λογικὴ. Ἀνάμεσα σ' ὅσους ὑπόγραψαν τὴν ἐγκύκλιο, βλέπομε τὸν κ. Δελμούζο, ποὺ πρόπερσι γράφοντας στὴν Ἀκρόπολη τὰ ζουμερά του ἄρθρα (τὸ Γλωσσικό, τὸ Γλωσσικό!) χτυποῦσε τὸν Ψυχάρη καὶ τὸν Πάλλη γιὰ τὴν ἀφροσύνη ποὺ θένε [γιατί ; Ἐγὼ θάλεγα πὼς ἀπλὰ θέλουνε] νὰ κάνουν χύνοντες [ἐδῶ -ες δυὸ γραμμίτσες πὼς ἀπάνω εἶπαμε γράφοντας,] τίς λόγιες λέξεις στὸ καλοῦπι τῆς Δημοτικῆς, καὶ ντύνοντες μὲ δημοτικὸ φῶρεμα τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὄρους ποὺ σχεδὸν ὅλες οἱ πολιτισμένες γλώσσες τοῦ κόσμου διατηροῦν στὴ σχολαστικὴ τους, νὰ ποῦμε, καταγωγῆ.» [! καί. Ἀπολογία, 308]. Παρακάτω, γιὰ νὰ μὴ χάσουμε τὸν μπόσουλά μας, ὁ κ. Δημήτριος Πετροκόκκινος ἔχει τὴν καλοσύνη νὰ μὰς διατυπώσῃ καὶ τὸ σωστὸ κανόνα: «Τοὺς ἄλλους, δηλ. τίς λόγιες λέξεις [πὼς ἀπάνω λέξεις] ποὺ ἢ ζωντανὴ μας λαλιὰ παραδέχεται, ἢ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε πὼς σωστὰ, ποὺ δὲν τίς σηκώνει ἀλλαγμένες μὲ τὸν ὀδοστρωτήρα [ἑνισμός] τῆς δημοτικῆς, θὰ τοὺς ἀφήσωμε.» Νὰ το κιόλας ταχτοποιημένο μὲ δυὸ λόγια καὶ μὲ μαστοριά. Πολὺ πὼς νόστιμα, σ' ἓναν ἄλλο ἀρ. τοῦ Νουμά (στὸν ἀρ. 406, σελ. 114 καὶ ἀκ.), δημοσιεύει ὁ κ. Δημήτριος Πετροκόκκινος ἓνα γράμμα μὰς κυρίας—ποιὰ νάναί ἀφτῆ ; ξέρω το ;—καὶ ἢ κυρία, μὲ τῆ χαριτωμένη ἀμίμητη πέννα τῆς, ἀλύπητα χτυπᾷ, ποιῶνε τάχα θαρρείτε ; τὸν Ψυχάρη : ὄχι δά, τοὺς καθαρευουσιάνους, τοὺς δασκάλους. Καὶ νὰ σὰς ἄξαφνα, παιδάκια μου, ποὺ οἱ δασκάλοι βγαίνουνε πεθερὲς καὶ γὼ νύφη—ἐπειδὴ στίς πεθερὲς τὰ λέει, γὰ νὰ τὰκούσω ἐγὼ ἢ νύφη: «...πὼς οἱ δημοτικιστὲς συζητοῦν τὸ ζήτημα, κτυπώντας τὴν οὐσία [ἢ διαφορά τῆς κυρίας ποὺ μοῦ τὰ φέλναι, μὲ τὸν κύριο Δελμούζο, ποὺ μοῦ τὰψαλε, εἶναι—κ. πὼς ἀπάνω—ποὺ χτυποῦσε, μὲ χ ὁ Δελμούζος, ἐνῶ ἢ ἐθγενεῖα τῆς κτυπᾷ, μὲ κ], δηλ. στὴν ἐκπαίδευση, στὴν πνευματικὴ μόρφωση, ὄχι στὸ σχηματισμὸ τῶν λέξεων, γιατί οἱ λέξεις [καὶ λέξεις καὶ λέξεις εἶδαμε πὼς ἀπάνω] δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς [προσέξτε, στὴ ζωὴ σας] ἀλλὰ τὸ μέσον [προσέξτε ἀκόμη πὼς πολὺ, στὸ θεὸ σας] γιὰ νὰ φθάσουμε στὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ μόρφωση ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μερικὴ παρατηρῶ πὼς οἱ καθαρευόντες [ποιοὶ, τζάνε μου, νὰ εἶναι ἀφτοί ;] δὲν ἔρχονται ποτέ στὴν καρδιά τοῦ ζητήματος [ἔχι ! Προσμέναμε τὴν καρὰ ψάλτρα μας νὰ μὰς ὀδηγήσῃ ὡς ἐκεῖ] παρὰ μὲ τὴν κληρονομικὴ τάση τῶν προγόνων μας τῶν Βυζαντινῶν, ποὺ χάνουνταν σὲ ἀσήμαντες μικρολογιῆς στίς συζητήσεις τους περὶ ἀνέμων καὶ ὑδάτων [τυφίτσα μου !], ἀδιάνοχα κτυποῦν τύπους ἐντελῶς ἀσήμαντους, ὅπως τὸ τελικὸ ν τῆς αἰτιατικῆς [Ψυχάρη μου !], τὸ γ πρὶν ἀπὸ τὸ μ [παράξενο ἀφτὸ !] (ἀν πρέπει ὁ δημοτικιστὴς νὰ λέει πράγμα ἢ πρᾶμα [καλὰ ποὺ μὰς τὸ εἴηγησε τουλάχιστο], τὸν τονισμὸ στὴν παραλήγουσα ἢ προπαραλήγουσα ὅπως «τρι-

σμεγάλο» ἢ «τρισμέγαλο» [i i], καὶ φεύγουν ἀπὸ τὸ προκείμενο καὶ χάνονται [νυφοῦλα μου] σὲ τέτοιες ἀσήμαντες λεπτομέρειες καὶ τὴς συζητούν σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ κει ποῦ ἐξαρτάται ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ παραμερίζουν τὸ ζωτικὸ ζήτημα, δηλ. πῶς πρέπει τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνα νὰ διορθωθῆ [βλέπετε! Καὶ δὲν τὸ νοιώσαμε ὡς τώρα, οἱ χαῖοί!] ἔστω καὶ μὲ ζήμια τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ὀρθογραφίας.»

Ἀκόμη ὠραιότερα παρακάτω παρατηρεῖ πῶς: «Συμπέρασμα: στὴν Εὐρώπῃ μορφώνονται πνεύματα καὶ χαρακῆρες, ἔστω [τῆς γέμισε τὸ μάτι, τὸ ἔστω, καὶ τοῦ κάκου!] καὶ ἂν ἡ ὀρθογραφία κάπου κάπου δὲν εἶναι ἄμεμπτη· σὲ μᾶς, ἴσως ὀλίγοι βγαίνουν ἀπὸ τὰ σχολεῖα μας γνωρίζοντας [πιὸ ἀπάνω εἴχαμε χύνοντες] καλὰ τοὺς κανόνες τῆς γραμματικῆς (καὶ αὐτὸ σπάνιο): τὰ πνεύματα ὅμως εἶναι ἀμόρφωτα καὶ φτωχὰ καὶ χαρακῆρες.....δὲν ὑπάρχουν [ἔδω ἔχουμε γενικὴ φιλοσοφικὴ ματιὰ βιχημένη στὴ σημερινή, κατὰστασι τῆς Ἑλλάδας]. Αὐτὰ θὰ ἔλεγα, ἂν ἔγραφα σ' ἐφημερίδα.»

Folkestone, 2) 13, Αὐγούστου 1910»

(Στάλλο φύλλο τελιώνει)

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΤΥΛΙΓΗΣ

Τὸ σήμερὰ ναι ἀκαμασιὰ, τ' ἀποταχὸ ναι σκόλη, κ' οἱ ἑμορφονίες ἐδῆχανε στὴν τυλιγὴ τὸ γιόμα. Στεφάνουν κίλημα καταγῆς κ' ἀπλώνουν σαλιθάρια καὶ φέρουν ἕλες τὰ προικιά νὰ τὰ καλοτυλίξουν. Ὀμπρὸς τραβᾶνε οἱ γιόμορφες κ' οἱ ἀρρεθωνιστιμένες κ' ἀπὸ ἔσπισο οἱ πιὸ μικρῆς οἱ μουκοζυμωμένες· κοντὰ τραβᾶν κ' οἱ μάννες τους γιὰ νὰ τὴς καμαρώσουν γιὰ νὰ τοὺς δώσουν συμβουλὴ κ' ἀνατασθῶ στὸ ἔργο. Οἱ μάννες μοιάζουνε μὴλιές γεμάτες περηφάνεια καὶ τὸ γλυκὸ τους πωρικὸ οἱ ἄξες δυχατέρες, πῶχον θροσιὰ στὰ μάγουλα καὶ μέλι στὰ ματάκια σὰν πέρδικες ποὺ λούζονται στὸ μελισσοδοτάνι. Μεριζότε δέντρα καὶ κλαριά στῆς ρούγας τὸ καντοῦνι καὶ θὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ σᾶς τῆς τυλιγῆς τὸ βῶδι, καὶ σὺ, πυρήλιε μου λαμπρῆ, θερμοπακακαλὸ σε ἀπόψε νὰ μὴ μᾶς κρυφῆς, νὰ μὴ μᾶς παρατήσῃς· βάλε τὰ γκέμια στὰ παριά καὶ χάιδεθε τῆ χιούτην καὶ πῆς τους νὰ μὴ κουραστοῦν, νὰ μὴ βαρυγομήσουν ὅσπου νὰ φύγῃ ἡ τυλιγὴ καὶ φύγουν οἱ κοπέλες, καὶ τότες αἴντε στὸ καλὸ κ' ἔποθε ὅες νὰ γείρης.

Τὸ κολατσὸ ν' ἐτέλεψεν κ' οἱ νιές προσηκωθῆκαν καὶ λίγο λίγο γελαστῆς μαζεύονται στῆ ρούγα. Ὅλες καζάντια φέρουνε παριμέν' ἀπ' τὸ Μισίρι, κ' ἕλες τιρτίρι ὀλόχρυσο, σὰν ἀστροπῆ τῆ νύχτα. Τὰ παστρικά τους τὰ προικιά θεὰ χιλιοπλουμήσουν, τ' ἀρχοντικά τους τὰ προικιά ποὺ θὰ φανοῦν στὸ ψίκι. Διάπλατ' ἀνοίγουν οἱ αὐλῆς κ' οἱ ξύλινες μεσάντρες κ' ἕλες τραγοῦδι σέρνουνε λαμπριάτικα κ' ἀλέγρο. — Ἐδῆατε, βέργες τοῦ χωριοῦ κ' ἕμορφες Ἀνεράδες, στὸ δειλινὸ τῆς τυλιγῆς ποῦναι μεγάλη σκόλη, βγάτε τυλίχτε τὰ πανιά, τὰ νυφικά στολιδία,

καὶ ν' ὁ καιρὸς δὲν καρτερᾷ καὶ δὲ γυρίζει πίσω. Τὸ γιόμα ἡ ρούγα εἶν' ἕμορφη κ' ἡ τυλιγὴ ναι θάμα κ' ἔλοι γ' οἱ νιοὶ θὰ καρτεροῦν τ' ὄρια προικιά νὰ ἰδοῦνε, νὰ ἰδοῦνε, νὰ γαπήσουνε, νὰ καλοριζικέψουν. Σὲ λίγο ἡ ρούγα γιόμωσεν ἀπὸ προικιά καὶ νιάτα, ἔδω μετὰξια γερασιά, σὰν κήματα πελάου. ἔντας μὲ τὴν καλοκαιριά ἀπλώνουν καὶ μαζώνουν ποὺ τὰ χτυπᾷ παιχνιδιστὰ τὸ ἀλαφρὸ ἀεράκι, κ' ἐκεὶ μασοῦρια ἀπὸ κλωστῆς κ' ἀβράχια ἀπὸ μπαμπάκι ποὺ καρτεροῦν τὸν ἀργαλεῖο νὰ τὰ καλογραμμίσῃ. παρέκει κόφες στρογγυλῆς γεμάτες ἄσπρα τόπια ἔλ' ἀπὸ χέρι κορασιῶς πλυμένα, χτυπημένα, καὶ πίσωθε ἀπ' τὰ προικιά ἄλλη πραιμῆτσια στέκει, ἕλη γυναίκιος στολισμὸς χαιράμενος καὶ πλούσιος.

Τώρα ἡ μέρα τράκισε κ' ὁ γῆλιος πάει νὰ πῆσῃ σδιγγλιάζοντας τ' ἀντικρυνὸ βουνὸ ποῦν' ἔλο χιόνι κ' ἔλο γεμάτο κρούσταλα λαμπρὰ σὰν τοὺς καθρέφτες, τώρα ν' ὁ γῆλιος ἐγιοῦρε στῆ χιονισμένη δύση, σὰν κυνηγὸς ποὺ κυνηγᾷ χιονάτη, περιστέρα..

Οἱ κορασιῶς πετάγονται σὰ λάβια μὲς τοὺς δρόμους ἀπὸ μπροστὰ στολιστήκαν καὶ χαμηλοζωστήκαν καὶ βῆσανε τους τὰ μαλλιά ποὺ μοιάζουν μὲ κοπάνια καὶ φόρεσάν τους τὴς ποδιῆς τὴς χιλιοπλουμισμένες, ὄρογα στολιστήκανε κ' ὄρογα χτενιστήκαν κ' ὄρογα βάλαν τὰ λαμπρὰ καὶ τὰ καλὰ σκουτιὰ τους.

Στὴν τυλιγὴ πρυσμένουν νιοὶ σπέρδικα παλληκάρια νὰ ἰδοῦν τες, νὰ γαπήσουνε, νὰ καλοριζικέψουν. Οἱ γλάστρες δίνουν τ' ἄνθια τους νὰ βάλουν στὴν ποδιά τους καὶ τὰ χαγιάτια χλιμχνητροῦν σίγνια περνοῦν τρεχάτες, τὴς σκάλες βιαστικά πατοῦν μὲ τὰ γυμνά τους πόδια πῶχον γλυκὴν καὶ σκαλιστὸ τὸν ποδοστράγαλό τους κ' ὄλο τραγοῦδια παίρνοννε κ' ἔλο μπουχοῦν τὰ γέλια. Οἱ ψυχογιοὶ φέρουν κρασί καὶ τὸ παχὶ πατριεζὶ μέσα σὲ τσάτρες παστρικά καὶ ε' ἀργυρὰ κροντήρια. οἱ γριῆς παίρνοννε τὴς ρόκες τους μὲ τὴς ἀνεμοδούρες μὲ τ' ἀσημένια δέματα καὶ τὰ χρυσὰ κροῦτλια. οἱ γριῆς ποὺ τῶχουν μέσα τους βαρειὰν ἀντιστόνια ποὺ πέρασαν τὰ νιάτα τους, τῆς τυλιγῆς τὰ χρόνια. Κ' ἔνα πουλί, καλὸ πουλί, ποὺ κελαθεὶ τὰψήλων βαστᾷ μὲ τῆ φωνίτσα του χρυσομένο τραγοῦδι. — Βγάτε στῆ ρούγα, χωριανοί, νὰ ἰδῆτε ποὺ τυλίγουν οἱ κορασιῶδες τοῦ χωριοῦ γλυκῆς σα κπραγγοῦλες. ποῦναι Νεράδες στῆ μορφή κ' ἀγρόνια στὸ τραγοῦδι. Ὀμορφὴ ποῦναι ἡ Τυλιγὴ κ' οἱ νιές ποὺ τὸ τυλίγουν.

ΓΙΩΡΓΗΣ ΦΤΕΡΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ — ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ — ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΣΗ

Φρ. Νίτσε ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ κατ' ἐκλογὴν Ἐρρίκου Διχτεμπερξέ. Μετάφραση I. Σ. Ζερβοῦ. Δρ. 3.

Th. Ribot. ΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΑΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ-ΣΕΩΣ. Μετάφρασις Πετρούλας Ψηλορείτη. Δρ. 3.